

МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ СКЛАДОВИХ ІСТОРИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ (ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ АНКЕТУВАННЯ ВЧИТЕЛІВ)

О. І. Андрійчук,

*здобувач Комунального закладу “Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти”
Житомирської обласної ради, м. Житомир*

У статті, на основі аналізу результатів анкетування вчителів, з'ясовано методичні особливості оцінювання складових історичної компетентності учнів. У процесі дослідження виявлено готовність учителів до оцінювання складових історичної компетентності, з'ясовано, у якому класі та за який період упродовж навчального року доречно оцінювати складові історичної компетентності. Окрім цього, визначено оптимальну кількість завдань тесту, за допомогою якого вчитель може оцінити рівень сформованості складових історичної компетентності на уроці.

Ключові слова: складові історичної компетентності; тест; оцінювання.

Постановка проблеми. Традиційно завдання шкільної освіти визначалися набором знань, умінь та навичок, які має опанувати випускник. Наразі такий підхід виявляється недостатнім, адже суспільству потрібні випускники, які в подальшому зможуть логічно мислити, бути творчими, тобто володіти необхідним об'ємом компетентностей для того, щоб у подальшому мати змогу розв'язувати життєві та професійні проблеми.

Завданнями успішної освіти (за доповіддю Жака Делора “Освіта: прихований скарб”) є:

- навчитися пізнавати;
- навчитися виконувати;
- навчитися жити;
- навчитися жити разом [3].

За результатами онлайн-опитування порталу “Освітня політика”, більшість відвідувачів убачають, що головною метою сучасної шкільної освіти має бути культивування здатної до самореалізації індивідуальності [4].

Для того, щоб країна перебувала на шляху випереджувального розвитку, суспільство повинно отримувати якісну освіту, яка в сучасному світі набуває особливого значення.

Останнім часом відбулась орієнтація шкільних програм і педагогічних технологій на компетентнісний підхід. Водночас засвоєння учнями ключових компетентностей враховується при оцінюванні навчальних досягнень учнів.

У Державному стандарті базової та повної загальної середньої освіти зазначено: “Метою освітньої галузі “Суспільствознавство”, що складається з історичного та суспільствознавчого компонентів, є забезпечення розвитку учня як особистості, що керується гуманістичними нормами і цінностями, усвідомлює себе громадянином України та успішно самореалізується в сучасному українському суспільстві” [2].

Відповідно до Державного стандарту освіти галузь має такі завдання:

- забезпечення реалізації можливостей розвитку учня як вільної особистості, здатної за допомогою набутих ключових та галузевих компетентностей ефективно самореалізовуватися в сучасному глобалізованому світі та брати участь у житті демократичної, соціальної, правової держави і громадянського суспільства, вчитися упродовж усього життя;
- розвиток інтелекту дитини, її критичного та творчого мислення, визначення нею власної ідентичності як особистості, громадянина, члена родини, етнічної, релігійної, регіональної та локальної спільноти;
- формування в учнів почуття власної гідності, поваги до прав людини, гуманістичних традицій і загальнолюдських цінностей, здатності формувати власну етичну позицію та дотримуватися правил соціально відповідальної поведінки [6].

Метою навчання історії, як зазначено в Держстандарті, є “формування в учнів ідентичності та почуття особистої гідності в результаті осмислення соціального та морального досвіду минулих поколінь, розуміння історії і культури України в контексті історичного процесу” [2].

Посилення ролі особистісного чинника в засвоєнні навчального матеріалу зумовило переосмислення не лише змісту освіти, а й технологій контролю й оцінювання навчальних досягнень учнів. Контрольно-оцінювальна діяльність учителя наразі трансформується з предметно орієнтованих результатів засвоєння змісту на діяльнісно орієнтовані. Це вимагає опрацювання нових методик оцінювання освітніх результатів, зокрема запровадження тестових технологій в оцінюванні навчальних здібностей учнів, сформованості вміння вчитися.

На сучасному етапі ще недостатньо розроблено механізми оцінювання рівнів сформованості складових предметних компетентностей учнів. З 2012 р. лабораторія оцінювання якості освіти Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України досліджує проблему тестових технологій оцінювання ключових і предметних компетентностей учнів основної та старшої школи. Однією з підтем дослідження цієї проблеми є тестові технології оцінювання складових історичної компетентності учнів. Складові історичної компетентності — це освітні компетентності, які формуються на уроках історії, являють собою використання історичної інформації та історичних знань, умінь та навичок у практичній діяльності та в повсякденному житті.

Вивчаючи історію, учень знайомиться з подіями минулого та теперішнього, з життям суспільства в усіх його проявах і зв'язках. Вивчення історії сприяє формуванню історичної свідомості, у якій органічно поєднуються знання, погляди, уявлення про суспільний розвиток. Закріплена в традиціях, обрядах, художніх образах і теоріях історична свідомість дає змогу людству узагальнити історичний досвід. Історія вчить кожну людину, спираючись на загальнолюдські цінності, творчо опрацьовувати і критично переосмислювати багатство світового історичного досвіду та засвоювати його уроки, формувати на цій основі власні переконання, громадянську позицію, здобувати навички та вміння, необхідні для практичної діяльності. Тому проблема технологій оцінювання складових історичної компетентності учнів є досить актуальною.

Аналіз актуальних досліджень. Питання застосування компетентнісного підходу в освіті висвітлено в працях Н. Бібік, І. Зимньої, В. Краєвського, О. Локшиної, О. Овчарук, І. Підласого, О. Пометун, О. Савченко, А. Хуторського, С. Шишова та інших. Окремі питання методики формування предметних компетенцій учнів розглядаються у працях К. Баханова, О. Кучер, О. Пометун, А. Старєвої, І. Родигіної, Г. Фреймана, С. Шишова.

Питання змісту та організації шкільної історичної освіти на основі компетентнісного підходу, формування предметно-історичних компетенцій учнів досліджують К. Баханов, А. Булда, Т. Ладиченко, О. Пометун, О. Турянська, О. Удод та інші.

Формулювання цілей статті. Мета статті — за результатами анкетування вчителів розкрити методичні особливості оцінювання складових історичної компетентності; подати узагальнені результати констатувального експерименту з проблеми технологій оцінювання складових історичної компетентності учнів.

Виклад основного матеріалу. У процесі дослідження проблеми тестових технологій оцінювання складових історичної компетентності учнів проводився констатувальний експеримент. Його метою було виявити стан розв'язування підтеми дослідження, спираючись на педагогічний досвід.

Завдання констатувального експерименту:

- уточнити складові історичної компетентності учнів;
- виявити технології оцінювання складових історичної компетентності учнів;
- з'ясувати, у якому класі та за який період навчання упродовж навчального року доцільно розпочинати оцінювати складові історичної компетентності учнів;
- виявити, зі скількох завдань має складатися тест для оцінювання складових історичної компетентності учнів;
- з'ясувати, перевірка яких складових історичної компетентності учнів має входити до завдань тесту, та визначити їх відсоток;
- установити рівень готовності вчителя працювати з таким інструментом вимірювання рівня навчальних досягнень учнів, як тест.

Метод дослідження – анкетування вчителів. В анкетуванні взяли участь 77 учителів історії першої та вищої кваліфікаційної категорії Житомирської області. Середній показник стажу – 32 роки.

Аналіз анкети для вчителів

Анкета складалася з десяти запитань. Перше запитання стосувалося складових історичної компетентності учнів.

Відповіді вчителів на це запитання розподілилися таким чином: 92 % вчителів вважають, що до складових історичної компетентності належать лише інформаційна, хронологічна, логічна; 88 % – до складових історичної компетентності зараховують лише інформаційну, хронологічну, просторову; 9 % – вважають складовою історичної компетентності мовленнєву та ще 5 % – комунікативну. Окрім цього, від 1 до 4 % опитуваних до складових історичної компетентності зараховують такі, як об'єктивність, науковість, достовірність, правдивість і культурну та соціальну складову. Лише 65 % учителів чітко називають складові історичної компетентності: інформаційну, просторову, хронологічну, логічну та аксіологічну. Серед опитуваних 2 % називають лише одну чи дві складових історичної компетентності (рис. 1).

Отже, результати анкетування на це запитання засвідчили, що не всі педагогічні працівники орієнтуються, які саме складові історичної компетентності формуються на уроках історії відповідно до програмових вимог та змісту підручника.

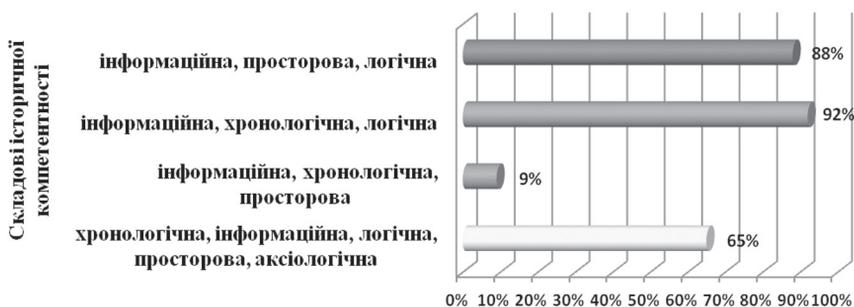

Рис. 1. Відповіді вчителів на запитання про складові історичної компетентності

Друге запитання анкети стосувалося виявлення технологій оцінювання рівня сформованості складових історичної компетентності учнів. Із запропонованих варіантів 99,5 % учителів віддали перевагу тестовим технологіям, за допомогою яких можна оцінювати складові історичної компетентності; 60 % учителів обрали також практичне заняття; 45 % – усне опитування; по 3 % вчителів зазначили, що за допомогою таких технологій, як контрольна робота і підготовка презентацій теж можна оцінити рівень сформованості складових історичної компетентності. Однак усі вчителі надають перевагу тесту як найбільш об'єктивному інструменту вимірювання рівня навчальних досягнень учнів.

Отже, пошук досконалих методів вимірювання рівня сформованості складових історичної компетентності учнів на сучасному етапі набуває надзвичайної актуальності, оскільки об'єктивізація процесу вимірювання, забезпечуючи зворотний зв'язок, дає можливість координувати цей розвиток.

Вивчення відповідей на третє запитання анкети допомогло з'ясувати, з якого класу та за який період упродовж навчального року доцільно здійснювати оцінювання рівня сформованості складових історичної компетентності.

На думку 30 % учителів, розпочинати оцінювати рівень сформованості складових історичної компетентності потрібно з 5-го класу, стільки ж відсотків вважають, що варто розпочинати з 6-го класу. 20 % учителів схиляються до думки, що необхідно оцінювати рівень сформованості складових історичної компетентності з 7-го класу, та 5 % вважають, що з 8-го класу. Решта опитуваних учителів (15 %) вважають, що таке оцінювання необхідно проводити з 9-го по 11-й клас.

Щодо періоду, за який необхідно оцінювати рівень сформованості складових історичної компетентності, то 2 % вчителів вважа-

ють, що оцінювати потрібно в кінці навчального року, ще 3 % – після кожного семестру; 8 % притримуються думки, що таке оцінювання необхідно проводити після вивчення кожного розділу і 87 % вважають, що оцінювати рівень сформованості складових історичної компетентності необхідно після вивчення кожної теми.

Отже, більшість учителів схиляється до думки, що оцінювати рівень сформованості складових історичної компетентності необхідно з 5 чи 6 класу та після вивчення кожної теми.

Аналіз відповідей на четверте запитання виявив, із скількох завдань має складатися тест, мета якого – виміряти рівень сформованості складових історичної компетентності учнів.

На думку 70 % учителів, тест має складатися з 12 завдань; 4 % учителів – з 10 до 25 завдань, стільки ж – з 24 завдань; 2 % вважають, що тест має складатися з 15 завдань, та 1 % учителів – з 6–8 або 30 чи з 36 завдань.

Схильність більшості вчителів до кількості завдань у тесті, що становить 12, має прямий зв'язок із 12-бальною шкалою оцінювання. Адже так легше перевести набрані бали за правильні відповіді в тесті на шкільну оцінку.

За допомогою п'ятого та шостого запитання ми з'ясували, які складові історичної компетентності можна оцінити за допомогою тестових завдань, а які – ні.

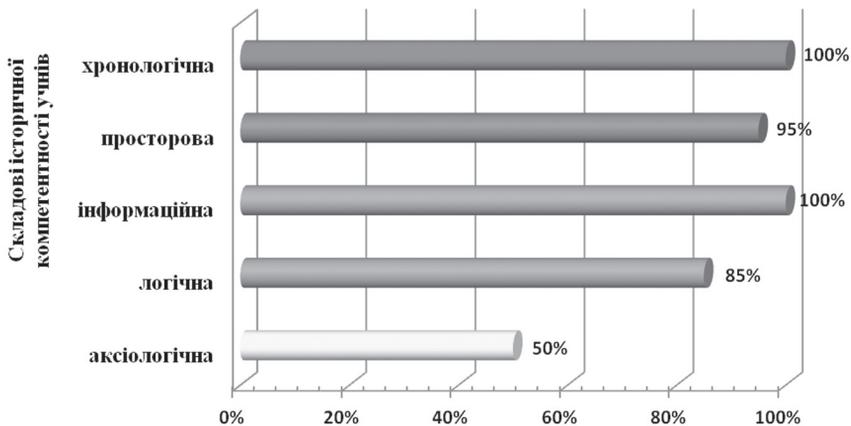

Рис. 6. Відповіді вчителів на запитання про те, які складові історичної компетентності можна виміряти за допомогою тестового завдання

На думку 45 % учителів, за допомогою тестів можна оцінити просторову та хронологічну складові історичної компетентності, ще 30 % опитуваних вважають, що, крім просторової та хроноло-

гічної, за допомогою тесту можна виміряти і логічну складову історичної компетентності. Ще 30 % учителів, крім вищеперерахованих складових історичної компетентності, вважають, що тестом можна виміряти й інформаційну складову. Щодо аксіологічної складової думки розділилися на 50 %.

Наступне запитання анкети допомогло визначити, чи використовують учителі в практиці тест для оцінювання рівня навчальних досягнень учнів. 90 % учителів користуються тестуванням для оцінювання, з них 80 % – систематично, 6 % – періодично та 4 % – дуже рідко. 10 % опитаних не використовують тест як інструмент педагогічного оцінювання.

Аналіз відповідей на восьме запитання засвідчив рівень володіння вчителем інформацією про формати тестових завдань. За період, коли вперше було використано тестові завдання багатовибіркового типу, розроблялося й апробувалося більше 40 різних форматів тестових завдань. Одні з них підтвердили свої діагностичні властивості, інші – ні. Лише 25 % учителів перераховують такі формати тестових завдань: з вибором однієї правильної відповіді, з вибором декількох правильних відповідей, хронологічна послідовність, завдання на відповідність. 25 % опитаних форматами тестових завдань називають формат ЗНО. 50 % учителів узагалі не дали відповідь на це запитання.

Відповідаючи на останнє запитання анкети, необхідно було за шкалою від 1 до 10 оцінити власну готовність створювати за заданою схемою тестові завдання для оцінювання складових історичної компетентності. Відповіді розподілилися таким чином: 1 % учителів оцінили власну готовність створювати за заданою схемою тестові завдання для оцінювання складових історичної компетентності на 1 бал, стільки ж – на 2 бали. 4 % – мають готовність на 5, а 6 % – на 6 балів. 30 % учителів готові працювати з тестом як інструментом вимірювання складових історичної компетентності на 7 і скільки ж на 8 балів. 23 % – на 9 балів та 5 % – на 10.

Висновки. Отже, на основі кількісних та якісних результатів анкетування вчителів можна зробити наступні висновки.

Для того, щоб учитель міг оцінювати складові історичної компетентності учнів за результатами навчання, йому необхідно мати чіткі знання про складові історичної компетентності, які він формує на уроці, відповідно до програми та змісту підручника.

Інструментами, за допомогою яких можна оцінити складові історичної компетентності та яким учителі надають перевагу в роботі, є тести, а також практичні заняття та усне опитування.

Оцінювати складові історичної компетентності необхідно з 5 чи 6-го класу, практично з часу початку вивчення предмета в навчальному закладі та здійснювати таке оцінювання після вивчення кожної теми.

На кількість тестових завдань не повинна впливати зручність переведення набраних балів за правильні відповіді на 12-бальну оцінку. Кількість завдань, з якої формується екзаменаційний тест, розраховується за допомогою статистичних методів для забезпечення достовірності висновків і називається довжиною тесту [1].

За допомогою тестових завдань, на думку учителів, можна оцінити всі складові історичної компетентності. Тест як інструмент педагогічного оцінювання використовує 90 % учителів історії.

Анкетування виявило рівень розуміння учителями особливостей форматів тестових завдань. Відсутність теоретичної та практичної підготовки ускладнює підбір учителями правильного формату тестового завдання для оцінювання конкретної складової історичної компетентності.

Разом з тим 88 % анкетованих учителів вважають, що їх готовність використовувати тести для оцінювання сформованості складових історичної компетентності учнів на достатньому та високому рівнях.

Список використаних джерел

1. Булах І. Є., Мруга М. Р. Створюємо якісний тест : навч. посіб. / І. Є. Булах, М. Р. Мруга. – К. : Майстер-клас, 2006. – 160 с.
2. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://mon.gov.ua/content/Osvita/post-derzh-stan-\(1\).pdf](http://mon.gov.ua/content/Osvita/post-derzh-stan-(1).pdf)
3. Образование: сокрытое сокровище (Learning: TheTreasureWithin) : основные положения Доклада Международной комиссии по образованию для XXI века [Электронный ресурс] / [Дж. Делор та ін.]. – Режим доступа: <http://www.ifap.ru/library/book201.pdf>
4. Освітня політика (портал громадських експертів) [Електронний ресурс] // Освітня політика. – Режим доступу: <http://education-ua.org/ua/>
5. Основи педагогічного оцінювання. Частина I. Теорія : Навчально-методичні та інформаційно-довідкові матеріали для педагогічних працівників / за заг. ред. І. Булах. – К. : Майстер-клас, 2005. – 96 с.
6. Педагогічне оцінювання і тестування: правила, стандарти, відповідність / Я. Я. Болюбаш, І. Є. Булах, М. Р. Мруга, І. В. Філончук. – К. : Майстер-клас, 2007. – 272 с.
7. Пометун О. І. Методика навчання історії в школі / О. І. Пометун, Г. О. Фрейман. – К. : Генеза, 2005. – 328 с.

References

1. Bulakh I. Ye., Mruha M. R. Stvoriuiemo yakisnyi test : navch. posib. / I. Ye. Bulakh, M. R. Mruha. – K. : Maister-klas, 2006. – 160 s.
2. Derzhavnyi standart bazovoi i povnoi zahalnoi serednoi osvity [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: [http://mon.gov.ua/content/Osvita/post-derzhstan-\(1\).pdf](http://mon.gov.ua/content/Osvita/post-derzhstan-(1).pdf)
3. Obrazovanie: sokryitoe sokrovische (Learning: TheTreasureWithin) : osnovnyie polozeniya doklada Mejdunarodnoy komissii po obrazovaniiu dlya XXI veka Elektronnyi resurs / [Dj. Delor ta in.]. – Rejim dostupu: <http://www.ifap.ru/Library/book201.pdf>
4. Osvitnia polityka (portal hromadskykh ekspertiv) [Elektronnyi resurs] / Osvitnia polityka. – Rezhym dostupu: <http://education-ua.org/ua/>
5. Osnovy pedahohichnoho otsiniuvannia. Chastyna I. Teoriia: Navchalno-metodychni ta informatsiino-dovidkovi materialy dlia pedahohichnykh pratsivnykiv / za zah. red. I. Bulakh. – K. : Maister-klas, 2005. – 96 s.
6. Pedahohichne otsiniuvannia i testuvannia: pravyla, standarty, vidpovidnist: nauk. vyd. / Ya. Ya. Boliubash, I. Ye. Bulakh, M. R. Mruha, I. V. Filonchuk. – K. : Maister-klas, 2007. – 272 s.
7. Pometun O. I. Metodyka navchannia istorii v shkoli / O. I. Pometun, H. O. Freiman. – K. : Geneza, 2005. – 328 s.

Андрійчук О. І.

МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ОЦЕНИВАНИЯ СОСТАВЛЯЮЩИХ ИСТОРИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ УЧАЩИХСЯ (ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ АНКЕТИРОВАНИЯ УЧИТЕЛЕЙ)

В статье по результатам анкетирования учителей выяснено методические особенности оценивания составляющих исторической компетентности учащихся. В ходе исследования выявлено готовность учителей к оценке составляющих исторической компетентности, а также то, в каком классе и за какой период в течение учебного года уместно оценивать составляющие исторической компетентности. Кроме этого, определено оптимальное количество заданий теста, с помощью которого учитель может оценить уровень сформированности составляющих исторической компетентности на уроке.

Для того, чтобы учитель мог оценивать составляющие исторической компетентности учащихся по результатам обучения, ему необходимо иметь четкие знания о составляющих исторической компетентности, которые он формирует на уроке в соответствии с программой и содержанием учебника.

С помощью тестовых заданий, по мнению учителей, можно оценить все составляющие исторической компетентности. Тест как инструмент педагогического оценивания используют 90 % учителей истории.

Ключевые слова: составляющие исторической компетентности; тест; оценивание.

Andriychuk O.

METHODOLOGICAL FEATURES OF EVALUATION OF COMPONENTS OF STUDENTS' HISTORICAL COMPETENCE (BASED ON THE RESULTS OF TEACHERS' SURVEY)

Based on the results of a teachers' survey methodological features of evaluation of students' historical competence have been elucidated in the article. The study reveals teachers' willingness to the evaluation of the components of historical competence. It has been clarified in which class and for what period during the school year it is relevant to assess components of historical competence. In addition, the optimal set of testing tasks has been determined by which a teacher can assess the level of formation of components of historical competence in the classroom.

Traditionally, the tasks of school education were determined by a set of knowledge and skills that a school-leaver had to master. Nowadays, this approach is insufficient, society needs graduates who subsequently will be able to think logically, be creative, i.e. possess the necessary competencies in order to be able to solve further life and professional problems.

Strengthening the role of the personal factor in learning led to the rethinking not only of educational contents but of technologies of monitoring and evaluation of students' achievements. Teacher's control and evaluation activity now is being transformed from object-oriented outcomes of mastering the contents into action-oriented ones.

An experiment has been conducted during the study of the problem of testing technologies of the assessment of students' historical competence components. Its goal is to identify the state of solving the subtopic of the study basing on teaching experience.

For the teacher to evaluate the components of historical competence of students based on learning outcomes, it is necessary to have clear knowledge of the components of historical competence, which he/she forms in the classroom according to the program and the contents of the course book.

Due to testing tasks, according to teachers' opinions, it is possible to assess all the components of historical competence. Testing as a tool of pedagogical evaluation is being used by 90 percent of the teachers of history.

Key words: components of historical competence; test; assessment.